

Samma versifierade vändning, som vi förut känna från Gripsholm-stenen, Sö 179, återkommer sålunda här. På grund härav har man rätt att räkna även denna sten bland Ingvar-stenarna, fastän namnet Ingvar ej finnes här. Märkligt är då, att inskriften innehåller uttrycket *syni Æimundar*. Enligt »Yngvars saga víðforla» var Ingvar son till en Emund, som var frände till svenska konungahuset. Denna uppgift synes bekräftas av Strängnäs-stenen. Namnet *Æimundr* är för övrigt mycket sällsynt i runinskrifterna. Det förekommer på L 1053 Järsta, Valbo sn (Gästr.), där enligt Fr. Sander och von Friesen (*Upplands runstenar*, 1913, s. 37) konung Emund troligen åsyftas, Öl 10 Alvlösa, Smedby sn (*eimunr*), Sö 329 Åkers kyrka, möjligen också på närmast föregående inskrift, Sö 278 (*aimuntir*). Anmärkningsvärt är, att de båda sistnämnda befinna sig i och invid Strängnäs. Man kan därför svårigen räkna med en tillfällighet, då man sammanställer inskriftens *Æimundr* med sagans Emund, fader till Ingvar. De söner till Emund, som ha dött »söderut i Särkland» och över vilka stenen är rest, kunna mycket väl, såsom Braun förmodat, vara bröderna Harald och Ingvar, som omtalas å Gripsholm-stenen.

»Stenarna äro», säger von Friesen, »troligen införda till sina nuvarande platser från en gård, belägen mellan Strängnäs och Gripsholm. Men ha de stått på samma plats, röra de säkerligen samma personer — Harald och Ingvar, Emunds söner. Gripsholmsstenen är rest af Haralds moder Tola; att hon ej reser stenen jämväl till minne af Ingvar, hvilkens bror hon berömmar Harald af att vara, beror uppenbarligen därpå, att hon ej är Ingvars mor, ej står i släktskapsförhållande till honom. Den andra stenen — Strängnässtenen — är rest öfver båda Emunds-sönerna af en man, som ej kan heta Emund, men som troligen heter Erik, då detta namn är det andra namn på *ai-*, som förekommer i den enligt Yngvars saga med svenska konungahuset befryndade Ingvars släkt. Erik är troligen bror till Ingvar och halfbror till Harald.»

von Friesen har, i anslutning till Brauns förslag, utfyllt inskriften å Sö 279 på följande sätt:

ai[rikr : lit : hak]ua [st]a[in : pina : at : ikuar : auk : haralt : s]uni : aimunt[ar : pair : tuu :] sunarla : a : serkl[anti]

280. Strängnäs, vid Domkyrkan.

Pl. 138. Pl. 3: B 700.

Litteratur: B 700, L 958. — J. Peringskiöld, *Monumenta Sudermanniae*; O. Hermelin, Åkers härads fornlemningar, s. 223, 365; Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 1 (1877), s. 11.

Äldre avbildningar: P. Törnevall (i Peringskiölds *Mon. Sud.* och i B 700); R. Dybeck (teckning i ATA); Hermelin a. a.; Brate 1895 (ATA).

Runstenen låg i äldre tid i Domkyrkans golv, vid södra porten straxt innanför ingången, blev år 1874 upptagen och rest på kyrkogården S om kyrkan, mitt för biskopshuset.

Röd sandsten. Höjd 1,98 m., bredd 1,40 m. Ytan är, trots långvarig avnötning, ganska ojämn och har uppenbarligen vid stenens ristande icke varit särskilt omsorgsfullt släthuggen. Ristningen har ursprungligen varit djupt inhuggen, men är numera delvis utplånad genom trampning under den tid, då stenen låg i kyrkans golv. Särskilt gäller detta om nedre delen av korset och runorna på högra sidan.

Stenen är i det närmaste fyrkantig. Inskriften är till större delen anbragt inom en enkel slinga, som följer stenens ytterkontur med början på högra sidan upptill. Den har inga ornamentala detaljer. Slutet följer i en kortare slinga upptill innanför huvudslingan; den bildar i vänstra hörnet upptill en bandknut och avslutas med en liten spiral. Mot runslingans enkelhet kontrasterar starkt det rikt utsmyckade korset, som fyller stenyttans mitt och starkt tilldrager sig uppmärksamheten. Det är av en likarmad typ, som i enklare former är välkänd från åtskilliga runstenar i Södermanland.

Med avseende på själva ristningstekniken skiljer sig Sö 280 från flertalet runstenar. Linjerna bilda icke i bottnen jämna rännor, utan bestå — såsom man tydligt kan se på den vänstra bilden pl. 138 — av en rad täta prickar. De ha sålunda icke huggits på vanligt sätt med mejsel utan med en spetsig hacka. Samma prickteknik har, såsom S. Lindqvist påpekat (*Den helige Eskils biskopsdöme*, s. 36 f.), använts i den ornerade gravhällen från Sundby kyrka, Sö 117.

Stenen saknar fotstycke. Såväl upptill som nedtill förefaller kantytan att vara ursprunglig. Stenen har sålunda från början aldrig varit rest utan avsedd att ligga på marken. Inskriften talar också endast om att man har låtit »hugga denna sten», icke om att den har varit rest.

Runstenen Sö 280 är sålunda en kristen gravhäll, som ursprungligen har legat över en grav, antingen på den gamla kyrkogården eller i golvet inom en kyrkas väggar. Den är det äldsta bevarade vittnesbördet om tillvaron av en kyrka i Strängnäs. I sin art är den enastående bland runristade stenar i Södermanland.

Inskrift:

nbiur . auk pau . ut - - - uk . mupkni . litu . aukua . stiñ . þna . iftir . ulfrik . auk . þa . þ - - a . fapka auk .
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 - auā . sun . utrlaukar
 70 75 80

-biörn ok þau Und[rlau]g mōðg[i]ni letu haggva stein þenna æftir Ulfrik ok þa . . . fæðga ok . . . ,
 sun Undrlaugar.

»-björn och Underlög, moder och son, läto hugga denna sten efter Ulvrik och . . . , fader och son, och efter . . . , Underlögs son.»

Till läsningen: 1 **n** är säkert, icke **a**. Om framför detta **n** funnits någon runa, kan ej med säkerhet avgöras. Ytan är starkt sliten och slingan går alldeles ut i stenens kant. Möjligen kan här ett litet stycke med en eller annan runa ha blivit avslaget eller avnött. Framför **n** finnes verkligen övre delen av ett mot slinglinjen vinkelrätt streck, som förefaller ristat; men huruvida det är del av en runa eller en slingan begränsande linje kan ej avgöras. Efter 13 **t** finnes endast en hst, ej ett spår av tillhörande bistav. Därefter plats för 2 à 3 runor. Det skadade kan med hjälp av inskriftens sista ord med full visshet utfyllas som 14—16 **rla**. Icke stungna äro 18, 22, 31, 64, 82 **k**, 20 **u**, 27, 36, 41 **i**. Några stungna runor förekomma över huvud taget icke i inskriften. Av 19 **m** finnes endast hst i behåll; men avflagringens skålformiga utseende tyder på att runan har varit **m**. 24 **i** är ett tydligt hugget streck mitt i den korsande bandslingan; då det knappast kan ha ornamentalfunktion, måste det uppfattas som **i**-runa. Bst i 25 **l** och 27 **t** äro svaga. 29 är **a**, icke **h**. Av bst i 37 **n** är knappast något synligt; också hst är svag. Från 38 **þ** t. o. m. 51 **k** äro alla runorna mycket djupa och tydliga. 52 **a**—57 **þ** äro mindre tydliga men dock säkra. Efter 57 **þ** ytterligare 3 (högst 4) runor i ordet, varav den sista är **a** (tydligt). Därframför nedre delen av en stav, som lutar svagt åt vänster; snarast **u**, möjligen **r**. 61—65 **fapka** är tydligt. Mellan 65 **a** och 66 **a** har intet varit ristat. Runan 69 har bst mycket tydlig och djup på h. sidan om hst; den går något över hst, men ej på långt när så mycket som i inskriftens **a**-runor. Bst på högra sidan är rak och fortsätter ej uppåt mot slinglinjen. Ytan är dock här ojämn, och möjligen har 69 varit **k**, vilket det närmast liknar. 72 gör snarast intryck av **a**, men bst är nästan vinkelrät mot hst; på h. sidan böjer den t. o. m. svagt nedåt. Alldeles omöjligt är icke, att **t** avses, eller att ristaren illa återgivit ett **t** i en förskrift. Återstoden av inskriften är fullt tydlig. — B 700: 1—5 **abiur**, 12—18 **ut---k**, 19—24 **--apkn**, 57—60 **þ--a**, 69—72 **kaut**, 76—84 **utrlakir**. — Dybeck: **ibiur**, **ut---k**, **-upkn**, **þ--a**, **kaua**, **utrlakar**. — Hermelin: **iubiur**, **ut--uk**, **-upkni**, **þ--a**, **kaua**, **utrlaukar**. — Brate: **nbiur**, **ut---uk**, **-upkni**, **þ--a**, **kaua**, **utrlaukar**.

Tyvärr höra inskriftens namn till dess mest skadade eller svårlästa partier. Det första, 1—5

nbiur, är givetvis ett mansnamn på *-biorn*, ehuru den sista runan **n** fattas. Förleden har varit en kort form på **n**, möjligen *Gunnbiorn* (som i Sö 278). Möjligen är 1 **n** fel för **a**, såsom Brate förmodar, ehuru liknande fel ej förekomma i inskriften. Namnet *Abiorn* är väl styrkt både från runinskrifter (Öl 15, L 154, 316, 624, 673) och medeltida urkunder (Lundgren). Att **utrlauk** skall uppfattas som *Undrlaug*, framgår av runinskriften från Tynäs på Tosterön, Sö 328, där samma namn även förekommer, tecknat **untrlauh**. F. ö. är det fullständigt okänt, både från vikingatiden och medeltiden, och det måste därför ha varit mycket sällsynt. Det är därför ytterst sannolikt, att *Undrlaug* i de båda närbelägna inskrifterna avser samma person. *Ulfrikr* finnes även på en uppländsk runsten (Lingsberg, Vallentuna sn). De båda återstående namnen kunna ej fastställas. Möjligen är det sista (69—72) **kaut**, d. v. s. ack. av *Gautr*, om nämligen den sista runan kan få uppfattas som ett **t**.

Runan **i** är utelämnad i 38—40 **pna**, måhända också i 19—24 **mupkni**, d. v. s. *møðgini*. Men lika möjligt är, att de båda sista runorna äro omkastade, sålunda återgivande ett *møðgin*. **au** är sannolikt tecken för *q* i **aukua**. Språkligt intressanta äro de båda uttrycken *pau Undrlaug møðgini* och (ack.) *pa . . . fæðga*. Om *fæðgar* och *møðgini* se ovan Sö 176.

281. Strängnäs, Domkyrkan.

Pl. 139.

Litteratur: Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 1 (1877), s. 3, 9, 11; R. Dybeck, Runa (fol.) 2 (1874 f.), s. 19, 41; O. Hermelin, Åkers härads fornlemningar, s. 223, 373; Yngvars saga víðförla, utg. av E. Olson (1912), s. 57, 65.

Äldre avbildningar: Dybeck a. a. pl. 30 n:r 21; Hermelin a. a.; Brate 1895 (ATA); F. Braun 1910 (ATA).

Runstenen, som i likhet med flera andra av Strängnäs-stenarna endast är ett fragment, upptäcktes år 1863 i dörröppningen mellan den s. k. bondkyrkan och dess sakristia, tvenne magasin i Domkyrkans sydvästra hörn. Den låg där såsom tröskel. Genom Södermanlands Fornminnesförenings försorg blev den 1868 uttagen och 1874 infogad i Domkyrkans yttervägg på västra gaveln, söder om huvudingången.

Sandsten. Längd 1 m., bredd 0,82—0,67 m. Det bevarade stycket har utgjort mellersta delen av en runsten. Det var vid anträffandet brustet i tre delar, som blivit sammanfogade med cement och järnnaglar. Ristningen är synnerligen tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

alui : lit · kira : kubl : ifti burpur : ulfs · þir · au miþ · ikuari : o : sirk · lat

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

. . . . let gærva kumbl æfti[R] broður Ulfs. Þær au[st] með Ingvari a Særklandi

» lät göra minnesmärket efter Ulvs broder. De . . . österut . . . med Ingvar i Särkland.»

Till läsningen: Av 1 **a** finnes endast h. bst, men denna är fullt tydlig. Icke stungna äro 6, 9, 16, 31, 36, 46 **i**, 8, 39 **k**. Någon stungen runa finnes icke i inskriften. Av 34 återstår utom hst endast övre delen av bst; runan kan sålunda ha varit **u** eller **l**. 35 **m**: v. bst är borta. 44 är tydligt **o**. Sk efter 48 **k** är säkert hugget. Av 51 **t** är endast v. bst kvar. — Hermelins teckning har **iftir**, sålunda med ytterligare en runa bevarad efter 19 **i**; likaså visar den 1 **a** helt bevarad och av 35 **m** även v. bst. Säkerligen är detta oriktigt. Dybecks ungefär samtidigt utförda avbildning överensstämmer i dessa detaljer fullständigt med stenens nutida utseende.